

Назар ГДАНСЬКИЙ
Західноукраїнський національний університет,
доктор філософії в галузі права,
викладач кафедри кримінального права та процесу
e-mail: gdanski1@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-6553-5104>

НЕПРИПУСТИМІСТЬ ВПЛИВУ З БОКУ ПРОКУРОРІВ ТА АДВОКАТІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУДДІВ

<http://doi.org/10.23939/law2024.41.058>

© Гданський Н., 2024

Прокурори та адвокати, робота яких полягає у гарантуванні застосування закону, водночас повинні сумлінно поважати рішення суду, застосування котрих часто є їхнім обов'язком, охороняти під час їх виконання право на оскарження. Очевидно, що зворотний варіант також є правильним: судді повинні поважати прокурорів як представників зазначених професійних органів і не втручатися у виконання їхніх функцій. Відповідно до ст. 124 Конституції України судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України і тому вважаються законними, доки вони не скасовані в апеляційному чи касаційному порядку або не переглянуті компетентним судом в іншому порядку, визначеному процесуальним законом, у межах провадження справи, в якій вони ухвалені. Цю норму можна охарактеризувати як презумпцію законності судових рішень. Вона є важливою гарантією незалежності суддів під час прийняття рішень.

Із цього конституційного положення випливає, що виключне право перевірки законності та обґрунтованості судових рішень має відповідний суд, визначений згідно із процесуальним законодавством. Оскарження у будь-який спосіб судових рішень, діяльності судів і суддів щодо розгляду та вирішення справи поза передбаченим процесуальним законом порядком у справі не допускається. Під поняттям “судове рішення” необхідно розуміти також вирок суду, постанову або ухвалу суду. Вимога законності означає дотримання судом норм матеріального і процесуального права. Норми процесуального права вважаються порушеними і в тому разі, якщо розгляд і вирішення справи здійснив неповноважний суд. Обґрунтованим визнають судові рішення, ухвалені судом на підставі обставин у судовій справі, що повно і всебічно з'ясовані на основі доказів, які дослідив суд.

Тому ухвалення обґрунтованого судового рішення залежить від того, наскільки якісно суд визначив предмет судового розгляду, предмет доказування і дотримався всього комплексу правил, які врегульовують процесуальний порядок збирання, дослідження та оцінювання доказів. Також правосудне судове рішення має бути належно вмотивоване. Право на справедливий суд, гарантоване ст. 6 Конвенції про захист, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи щодо ролі людини і основоположних свобод, ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя, передбачає право особи на судове рішення, яке є належно вмотивованим. Як правило, вмотивованим судовим рішенням є рішення з належним та повним викладенням у його тексті мотивувальної частини. Потрібно розрізняти

два основні напрями взаємодії суддів та прокурорів. З одного боку, це відносини між суддями та прокурорами, які ґрунтуються на процесуальних принципах і правилах та які безпосередньо впливають на ефективність і якість судочинства. У Висновку № 11(2008) щодо якості судових рішень Консультативна рада європейських суддів указує, що стандарти якості судових рішень безпосередньо залежать від взаємодії різних учасників судового процесу. З іншого боку, це відносини, які ґрунтуються на професійній поведінці суддів та прокурорів, передбачають взаємну повагу завдань кожної сторони і конструктивний діалог між суддями і прокурорами, а також адвокатами.

Тож правило прокурорської етики, закріплене у цій статті, спрямоване на підтримання авторитету правосуддя, забезпечення поваги до незалежності суддів та згідно з п. 8 ч. 1 ст. 3 Закону України “Про прокуратуру” є однією із засад функціонування прокуратури. Водночас прокурору не варто виступати із публічним захистом обґрунтованості винесених рішень суду. Публічними вважають висловлювання чи коментарі, надані під час виконання особою своїх повноважень чи з використанням службового становища, а також у разі усвідомлення можливості опублікування їх у пресі, передавання по радіо, телебаченню чи з використанням інших засобів масової інформації; поширені в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв’язку; викладені в характеристиках, заявах, листах, адресованих іншим особам; повідомлені в публічних виступах тощо. Прокурору заборонено публічно, тобто в присутності інших осіб, висловлювати у будь-який спосіб, зокрема своєю поведінкою (невербально), сумніви щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження. Так само правосудність судового рішення прокурор повинен оцінювати виключно в контексті його законності й дотримання процедури прийняття.

Крім того, втручання чи будь-який вплив у випадках чи порядку, не передбачених законодавством, у діяльність суддів, зокрема публічні висловлювання стосовно їхніх рішень, дій чи бездіяльності, за відсутності при цьому ознак адміністративного чи кримінального правопорушення, є окремою підставою дисциплінарної відповідальності прокурорів (п. 8 ч. 1 ст. 43 Закону України “Про прокуратуру”). Навіть якщо прокурор виявив, на його думку, завідомо неправосудне судове рішення, тобто ознаки того, що суддя вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 375 КК України, також буде неетичним його публічне висловлювання стосовно цього, оскільки підриватиме авторитет судової влади загалом. Судді та адвокати мають бути незалежними під час виконання своїх обов’язків. Ця незалежність затверджена кодексами поведінки кожної з професій (п. 7 Висновку (2013)16 Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами).

Ключові слова: Вища рада правосуддя; вплив; втручання; прокурор; адвокат; суд; суддя; справедливість; відповідальність; судове рішення; прокурорська; адвокатська етика; судовий процес.

Постановка проблеми. Як зазначено у щорічній доповіді Вищої ради правосуддя за 2020 р. “Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні”, упродовж цього року Вища рада правосуддя за повідомленнями суддів про втручання в їхню діяльність з боку різних суб’єктів ухвалила шість рішень, пов’язаних із вжиттям заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Відповідно до виявлених ознак “впливу”, “втручання” у діяльність суддів з боку прокурорів та адвокатів Вища рада правосуддя зверталася до Верховної Ради України, щоб вжити заходів з метою неприпустимості таких дій.

Згідно із Конституцією України (ст. 6) державна влада в Україні поділяється на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження відповідно до Конституції і законів України.

Три гілки державної влади демократичної держави повинні доповнювати одна одну, жодна з гілок влади не повинна бути “вищою”. У здоровій демократичній державі три гілки влади функціонують на основі системи стримувань і противаг. Певний рівень напруженості між гілками влади в демократичній державі є неминучим. Наявна “творча напруженість” може свідчити, що кожна гілка влади забезпечує необхідну перевірку дій інших гілок, сприяючи підтриманню належної рівноваги (Висновок п 18 (2015) Консультативної ради європейських суддів “Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії”).

Розробляючи рекомендації щодо взаємовідносин між суддями та прокурорами, адвокатами Консультативна рада європейських суддів у висновку № 12 щодо етики та деонтології суддів та прокурорів (п. 41) зазначила, що їм рекомендовано утримуватися від публічних коментарів і заяв для засобів масової інформації. Вища рада правосуддя акцентує на тому, щоб судді, прокурори та адвокати утримувалися від публічних коментарів та заяв для засобів масової інформації.

Судді та адвокати мають бути незалежними під час виконання своїх обов’язків. Ця незалежність затверджена кодексами поведінки кожної з професій (п. 7 Висновку (2013)16 Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами).

Метою статті є дослідження питань впливу прокурора, адвоката на діяльність суду та суддів.

Аналіз дослідження проблеми. Дискусійним у теорії, а також на практиці є питання правильного тлумачення оцінних понять “вплив”, “втручання”, що є одним із ключових у вирішенні питання про необхідність вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Аналіз практики розгляду Вищою радою правосуддя матеріалів з питань незалежності суддів дає всі підстави стверджувати, що у науковій та професійній юридичній спільноті немає єдиної думки, що саме необхідно розуміти під цими поняттями. На практиці це призводить до того, що судді не завжди повідомляють про випадки тиску чи втручання, оскільки не розглядають їх як такі. Наявні й протилежні ситуації, коли судді подають безпідставні повідомлення про втручання в їхню діяльність.

Питання про те, що саме потрібно розглядати як “вплив” чи “втручання”, не є таким вже простим і однозначним, як може здатися на перший погляд. Саме узагальнення практики вжиття заходів Вищою радою правосуддя щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя повинно стати підґрунтям, яке дасть змогу виробити чіткі критерії понять “вплив”, “втручання”, за якими можна буде відокремити втручання від іншої (правомірної та неналежної) поведінки.

Діяльність і поведінка прокурора, адвоката та судді не повинні залишати сумнівів стосовно їхньої об’єктивності та неупередженості.

Окрім того, зазначені проблеми протягом останніх років прямо чи опосередковано не розглядалися у наукових колах. Це зумовлює потребу в подальших розробках у вказаній сфері та свідчить про актуальність статті.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Рекомендації Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури, адвокатури в системі кримінального правосуддя, яку Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив 6 жовтня 2000 року, прокурори повинні:

- поважати незалежність і неупередженість суддів (не ставити під сумнів судові рішення, не перешкоджати їх виконанню);
- під час судових розглядів бути об’єктивними і справедливими (гарантувати, що суду надані правові докази, які необхідні для справедливого правосуддя) [1].

Неприпустимість впливу з боку прокурорів та адвокатів на діяльність суддів

- Розробляючи рекомендації щодо взаємовідносин між суддями, прокурорами та адвокатами, Консультативна рада європейських суддів у висновку № 12 щодо етики та деонтології суддів та прокурорів (п. 41) зазначила, що їм рекомендовано утримуватися від публічних коментарів та заяв для засобів масової інформації. Вища рада правосуддя акцентує на тому, щоб судді, прокурори та адвокати утримувалися від публічних коментарів та заяв для засобів масової інформації. Це рекомендовано для того, щоб не створювати враження прямого чи опосередкованого тиску на суд з метою ухвалення ним справедливого рішення, та для того, щоб не перешкоджати здійсненню правосуддя.

Зокрема, на ім'я голови Березівського районного суду Одеської області надійшов лист заступника керівника місцевої прокуратури. У ньому містилася вимога надати можливість ознайомитися з матеріалами справи та надати належно засвідчені копії всіх матеріалів конкретної цивільної справи. Суд дав обґрунтовану відповідь на це звернення. Голова суду повідомив, що до його службового кабінету приходила прокурор і упродовж тривалого часу в грубій формі вимагала виконати прохання, зазначене у вищенаведеному листі. Суддя вказав на необхідність дотримання норм законодавства та зауважив, що незаконне втручання прокуратури в діяльність суду недопустиме. Однак прокурор не реагувала на це, погрожуючи звернутись до обласної прокуратури. Про цю ситуацію голова суду повідомив Вищу раду правосуддя [2].

Щодо вищенаведеного важливо зауважити, що згідно з чинним законодавством прокурор має право отримувати інформацію, матеріали та їх копії, обґрунтовуючи у суді наявні для цього підстави, для представництва інтересів держави у визначеному законом порядку, дотримуючись професійної етики.

Проте поведінка прокурора, яка, перебуваючи у службовому кабінеті голови суду, вимагала виконати прохання, висловлюючи певні погрози, не узгоджується з положеннями ч. 6 ст. 48 Закону України “Про судоустрій і статус суддів”, а також Конституції України, де йдеться про обов'язок поважати незалежність судді й не посягати на неї.

Форму звернення прокурора у службовому кабінеті голови суду не можна вважати припустимою. За викладеними у повідомленні голови суду відомостями прокуратура Одеської області призначила службове розслідування.

На підставі результатів службового розслідування можна дійти висновку, що не підтверджено відомостей про втручання прокурора в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, а також порушень прокурором професійної етики.

Водночас, як повідомила Одеська обласна прокуратура, за повідомленням голови Березівського районного суду Одеської області розпочато кримінальне провадження. Ухвалюючи рішення від 29 грудня 2020 року № 3686/0/15-20, Вища рада правосуддя вирішила вжити заходи з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, звернутися до офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину в цьому кримінальному провадженні [3].

За трьома повідомленнями суддів про втручання в їхню діяльність адвокатів у 2020 р. Вища рада правосуддя ухвалила рішення про вжиття заходів для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя [4].

Важливо зазначити, що судді та адвокати відіграють різні ролі в судовому процесі. Проте внесок і суддів, і адвокатів є необхідним і важливим для досягнення справедливого та ефективного рішення в усіх судових процесах [4]. Про це зазначено у п. 4 Висновку (2013)16 Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами.

Судді та адвокати мають бути незалежними під час виконання своїх обов'язків. Ця незалежність затверджена кодексами поведінки кожної з професій (п. 7 Висновку (2013)16 Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами) [6].

Зауважимо, що, згідно із Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” (ст. 2), адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, пред-

ставництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі. А також самостійно вирішує питання організації та діяльності адвокатури у визначеному законом порядку. Адвокатура України – це всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність [5].

Як визначають Правила адвокатської етики (ст. 7), у своїй професійній діяльності адвокат повинен:

- використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта;
- дотримуватись чинного законодавства України;
- сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності.

Водночас адвокат не має права:

- давати клієнту поради, які свідомо спрямовані на полегшення вчинення правопорушень, або в інший спосіб умисно сприяти їх вчиненню його клієнтом або іншими особами;
- у своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або Правилам адвокатської етики [6].

До Вищої ради правосуддя надійшло повідомлення суддів Київського апеляційного суду. Вони повідомляли, що під час судового засідання адвокат підозрюваного заявив: якщо розгляд апеляційної скарги буде відкладено на пізнішу дату, то він, а також інші присутні в залі засідання особи не покинуть зал судового засідання. Вільні слухачі, присутні в судовому засіданні, підтримали позицію адвоката. Внаслідок цього присутні у залі судового засідання особи п'ять годин поспіль не виходили із залу судового засідання. Щоб звільнити зал судового засідання і підтримати громадський порядок, суд був змушений залучити працівників правоохоронних органів. Оскільки не вдалося звільнити зал судового засідання, це стало основною перешкодою для розгляду інших апеляційних проваджень, які були призначені до розгляду. Крім цього, вищеписані події спричинили пошкодження майна суду – меблів, а також технічних пристроїв. Як зазначали автори повідомлення, надісланого до Вищої ради правосуддя, адвокат застосовував засоби і методи, щоб вплинути на суд під час апеляційного провадження. Зокрема, надавав вказівки головному судді щодо організації апеляційного розгляду, у своїй промові допускав висловлювання, які значною мірою підбурювали вільних слухачів, присутніх у залі суду, до неправомірної поведінки.

Водночас, як зазначали у повідомленні, надісланому до Вищої ради правосуддя, судді Київського апеляційного суду, під час наступного судового засідання, після проголошення судового рішення, адвокат поведився нестримано та некоректно. Зокрема, він нетактовно висловлювався як на адресу суддів, які ухвалили судові рішення, так і на адресу прокурорів, які брали участь у провадженні. Образи на адресу суддів і прокурорів висловили і вільні слухачі, присутні у залі судового засідання. Це засвідчує відеозапис вищеписаних подій. Одразу того ж дня цей відеозапис було поширено у засобах масової інформації, зокрема на інтернет-ресурсах, а також у соціальних мережах, і його мала змогу переглядати необмежена кількість осіб.

Оскільки присутні в судовому засіданні особи й адвокат висловлювали погрози, звинувачення та критичні зауваження у присутності представників засобів масової інформації, то, як вважають судді Київського апеляційного суду, це засвідчує вияв неповаги до суду, є проявом тиску на суд з метою його дискредитації.

Перевірка виявила, що за вказаними подіями до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості за ознаками вчинення кримінального правопорушення (згідно із ч. 1 ст. 376 Кримінального кодексу України).

Вища рада правосуддя звернулась до офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину в цьому кримінальному провадженні (рішення від 23 квітня 2020 року № 1049/0/15-20) [7].

Важливо зауважити, що згідно із Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (ч. 1 ст. 10) кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право на свободу вира-

Неприпустимість впливу з боку прокурорів та адвокатів на діяльність суддів

ження поглядів охоплює свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів [8].

Адвокати також мають право на свободу вираження поглядів. Однак, із урахуванням їхньої професії, є певні обмеження на їхню публічну поведінку. Публічна поведінка адвоката має бути стриманою, чесною та гідною.

Як вважає Європейський суд з прав людини, межі свободи вираження поглядів щодо судової влади для адвокатів є значно вужчими, ніж для представників засобів масової інформації. Як приклад наводять рішення Європейського суду з прав людини у справі “Аміхалакіоас проти Молдови” від 23 березня 2004 року [9].

Юрист і голова Спілки адвокатів Республіки Молдови, який був заявником у справі, коли Конституційний суд ухвалив рішення про те, що норми законодавства про обов’язкове членство адвокатів у молдавському союзі адвокатів є неконституційними, не погоджуючись із цим рішенням, дав у телефонній розмові інтерв’ю журналістові. Матеріал на підставі цього інтерв’ю було опубліковано у газеті. У газетному матеріалі йшлося про те, що “завдяки рішенню Конституційного суду в системі адвокатури запанує повна анархія... У цьому зв’язку виникає запитання: а чи конституційним є Конституційний суд?... Для суддів молдавського Конституційного суду Європейський суд з прав людини не є авторитетом”. Конституційний суд трактував це як вияв неповаги до нього і прийняв рішення про накладення адміністративного штрафу.

Не погоджуючись із рішенням, заявник звернувся до Європейського суду з прав людини. Юрист і голова Спілки адвокатів Республіки Молдови як заявник зазначав, що накладене на нього стягнення у формі адміністративного штрафу є необґрунтованим втручанням у його право на свободу вираження поглядів. Щодо цього Європейський суд з прав людини зауважив, що, зважаючи на особливий статус, адвокати є посередниками між суспільством і судами. Адвокати мають право публічно коментувати процес здійснення правосуддя, проте їхня критика не може виходити за певні межі.

Європейський суд з прав людини зауважив, що, зважаючи на юридичну підготовку і професійний досвід заявника, він міг передбачити, що на його висловлювання поширюється дія Кодексу конституційної юрисдикції Молдови.

Європейський суд з прав людини виснував, що втручання у право заявника було виправдане необхідністю забезпечити авторитет і неупередженість правосуддя (згідно з п. 2 ст. 10 Конвенції). Водночас зауважив, що висловлювання заявника “можуть бути кваліфіковані як прояв деякої неповаги до Конституційного суду в зв’язку з прийнятим ним рішенням, однак їх не можна вважати ні серйозними, ні образливими стосовно суддів Конституційного суду”. Преса подала інформацію, посилаючись на висловлювання заявника. Згодом її частину заявник спростував. Як зазначив Європейський суд з прав людини, заявник не може відповідати за все, надруковане в газеті.

Варто акцентувати на важливості висновків Європейського суду з прав людини про те, що, публічно коментуючи здійснення правосуддя, адвокати повинні дотримуватись:

- визначених меж допустимої критики;
- балансу інтересів (права громадськості на отримання інформації, вимог належного здійснення правосуддя і захисту гідності адвокатів) [10].

До Вищої ради правосуддя надійшло повідомлення судді Дарницького районного суду міста Києва. У ньому суддя цього районного суду повідомляв про втручання в його діяльність. Вища рада правосуддя, перевіряючи це повідомлення, виявила, що, перебуваючи у приміщенні Дарницького районного суду міста Києва, адвокати підозрюваного висловлювали обурення щодо рішення про привід підозрюваного, яке прийняв слідчий суддя. Як зазначив суддя, адвокати поводитися зухвало та грубо, на зауваження працівників Служби судової охорони та апарату суду не реагували, у грубій, образливій, принизливій формі зверталися до них, здійняли галас у приміщенні суду. Коли адвокат помітив, що помічниця судді фіксує їхню неналежну поведінку на мобільний телефон, то намагався зачинити її в кабінеті. Суддя самостійно намагалася припинити галас. Однак адвокати

продовжували її ображати, обзивали потворою, погрожували звільнити її з посади, висловлювалися у грубій, принизливій формі щодо її зовнішності, кваліфікації. Один із адвокатів зауважив, що використовує свої особисті знайомства з метою вжиття усіх заходів для її негайного звільнення з посади, а інший адвокат сказав на її адресу: “Тобі гаплик”. Водночас в інтернеті було оприлюднено відеозапис описаних подій.

Розглядаючи це повідомлення судді Дарницького районного суду міста Києва, Вища рада правосуддя у своєму рішенні від 15 вересня 2020 року № 2623/0/15-20 звернулася до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури міста Києва, щоб вжити заходів щодо недопущення адвокатами дій, які можна розглядати як втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя [11].

Як визначено Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій (незалежно від форми власності та підпорядкування), громадських об’єднань про надання інформації, копій документів, які адвокату необхідні, щоб надати правову допомогу клієнтові (ч. 1 ст. 24 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”) [12].

Відповідно до Правил адвокатської етики (ст. 25) адвокат не має права:

- виконуючи доручення клієнта, використовувати незаконні та неетичні засоби (зокрема спонукати свідків до надання завідомо неправдивих показань);
- застосовувати погрози, шантаж чи інші протизаконні методи тиску на протилежну сторону чи свідків;
- використовувати власні зв’язки (чи особливий статус), щоб прямо або опосередковано впливати на суд чи інший орган;
- використовувати інформацію, отриману від колишнього клієнта, конфіденційність якої охороняється законом,
- використовувати інші засоби, що не відповідають чинному законодавству або Правилам адвокатської етики [13].

Судді Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду повідомили Вищу раду правосуддя про надходження адвокатських запитів представника однієї із сторін у справі, що перебуває у їх провадженні. На підставі адвокатських запитів судді з’ясували, що порушені у них питання не стосувались інформації, яка необхідна адвокату для надання правової допомоги клієнтові, та що це можна розглядати як прояв неповаги до них. Водночас це може засвідчувати намагання адвоката у такий спосіб вплинути на їхню діяльність щодо здійснення правосуддя.

Розглянувши запити, яка подав адвокат, з’ясували, що запитання, які він ставив суддям, були необгрунтованими підозрами про втручання у їхню діяльність під час розгляду справи стосовно інших осіб, зокрема щодо надходження до суду звернень посадових осіб Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України тощо, надання правової оцінки, інформаційних листів, узагальнень на підтвердження правової позиції, звернення до суддів різних осіб з метою уточнення інформації щодо стадії розгляду справи, обговорення суперечливих моментів у справі.

В адвокатських запитах йшлося про те, що їх мета – надати клієнтові правову допомогу, а також не допустити втручання інших осіб у розгляд справи. Однак такі запити не можна розглядати як метод захисту інтересів клієнта у справі. Водночас їх можна характеризувати як вияв неповаги до суддів, намагання адвоката вплинути на їхню діяльність у спосіб, який визначений чинним законодавством.

Якщо в адвоката виник сумнів щодо відсутності у суддів під час розгляду справи зацікавленості, упередженості, то він має право заявити їм відвід, який повинен бути розглянутий відповідно до визначеної законодавством процедури.

Розглянувши адвокатські запити, Вища рада правосуддя з’ясувала, що адвокат діяв не відповідно до Правил адвокатської етики. Це негативно вплинуло на авторитет правосуддя. Вища рада правосуддя 20 серпня 2020 року ухвалила рішення № 2443/0/15-20, звернувшись до Кваліфікаційно-

Неприпустимість впливу з боку прокурорів та адвокатів на діяльність суддів

дисциплінарної комісії адвокатури міста Києва, щодо притягнення до відповідальності адвоката за вчинені ним дії [14].

Висновки. Дослідивши зазначену проблематику, ми дійшли висновку, що саме питання “впливу”, “втручання” у діяльність суддів не є таким простим і однозначним, як може здатися на перший погляд. Власне, тому узагальнення практики вжиття заходів Вищою радою правосуддя щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя повинно стати підґрунтям, яке дасть змогу виробити чіткі критерії поняття, за якими можна буде відокремити втручання від іншої (правомірної та неналежної) поведінки.

Окрім того, зазначені проблеми протягом останніх років прямо чи опосередковано не розглядалися у наукових колах. Це зумовлює потребу в подальших розробках у вказаній сферах та свідчить про їхню актуальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 724 засіданні заступників міністрів 6 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf
2. Щорічна доповідь за 2020 рік “Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf
3. Рішення Вищої ради правосуддя від 29 грудня 2020 року № 3686/0/15-20 “Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням голови Березівського районного суду Одеської області О. Я. Деткова”. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/7485>
4. Щорічна доповідь за 2020 рік “Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf
5. Висновок (2013)16 Консультативної ради європейських суддів про відносини між судьями та адвокатами. URL:
6. Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> HYPERLINK "https://zakon.rada.gov.ua/laws/%20show/5076-17"/5076-17#
7. Щорічна доповідь за 2020 рік “Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf;
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
9. Справа “Аміхалакіоає (Amihalachioaie) проти Молдови”: Рішення Європейського суду з прав людини від 23 березня 2004 року. URL: <http://cedem.org.ua/library/spravaamihalakioaie-proty-moldovy/>.
10. Сташків Н. Авторитет правосуддя VS свобода вираження поглядів (практика Європейського суду з прав людини). *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 3. С. 48–49. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31277/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf>
11. Щорічна доповідь за 2020 рік “Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf
12. Рішення від 15 вересня 2020 року № 2623/0/15-20 “Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Дарницького районного суду міста Києва І. К. Цимбал”. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3463>
13. Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
14. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з’їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>

REFERENCES

1. *Rekomendatsiia Rec (2000). 19 Komitetu Ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo roli prokuratury v systemi kryminalnoho pravosuddia, ukhvalena Komitetom Ministriv Rady Yevropy na 724 zasidanni zastupnykiv ministriv 6 zhovtnia 2000 roku.* URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf [in Ukrainian].

2. *Shchorichna dopovid za 2020 rik* “Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf [in Ukrainian].
3. *Rishennia Vyshchoi rady pravosuddia vid 29 hrudnia 2020 roku No. 3686/0/15-20* “Pro vzhytta zakhodiv shchodo zabezpechennia nezalezhnosti suddiv ta avtorytetu pravosuddia za povidomlenniam holovy Berezivskoho raionnoho sudu Odeskoi oblasti Dietkova O. Ia.”. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/7485> [in Ukrainian].
4. *Shchorichna dopovid za 2020 rik* “Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv vUkraini”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf [in Ukrainian].
5. Vysnovok (2013). 16 Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv pro vidnosyny mizh suddiamy ta advokatamy. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/KRES%20Vusnovok.Pdf> [in Ukrainian].
6. *Zakon Ukrainy “Pro advokaturu ta advokatsku diialnist”*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> [in Ukrainian].
7. *Shchorichna dopovid za 2020 rik* “Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf;
8. *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
9. *Sprava “Amikhalakioaie (Amihalachioaie) proty Moldovy”*: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 23 bereznia 2004 roku. URL: <http://cedem.org.ua/library/spravaamikhalakioaie-protymoldovy/> [in Ukrainian].
10. Stashkiv N. *Avtorytet pravosuddia VS svoboda vyrazhennia pohliadiv* (praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny). Aktualni problemy pravoznavstva. 2018. Vyp. 3. P. 48–49. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31277/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf> [in Ukrainian].
11. *Shchorichna dopovid za 2020 rik* “Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf [in Ukrainian].
12. Rishennia vid 15 veresnia 2020 roku No. 2623/0/15-20 “Pro vzhytta zakhodiv shchodo zabezpechennia nezalezhnosti suddiv ta avtorytetu pravosuddia za povidomlenniam suddi Darnytskoho raionnoho sudu mista Kyieva Tsymbal I. K.”. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3463> [in Ukrainian].
13. *Zakon Ukrainy “Pro advokaturu ta advokatsku diialnist”*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> [in Ukrainian].
14. *Pravyla advokatskoi etyky, zatverdzeni zvitno-vybornym zizdom advokativ Ukrainy 09 chervnia 2017 roku*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> [in Ukrainian].

Дата надходження: 01.02.2024 р.

Nazar HDANSKYI

Western Ukrainian National University,
doctor of Philosophy in Law,
teacher of the Department of Criminal Law and Procedure
e-mail: gdanski1@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-6553-5104>

INACCEPTABILITY OF INFLUENCE BY PROSECUTORS AND LAWYERS ON THE ACTIVITIES OF JUDGES

Prosecutors and lawyers, whose work involves ensuring the application of the law and, at the same time, diligently respecting court decisions, the enforcement of which is often their duty, must protect the right to appeal during their execution. It is clear that the reverse is also true: judges must respect prosecutors as representatives of these professional bodies and not interfere with the performance of their duties. According to Article 124 of the Constitution of Ukraine, judicial decisions are binding throughout the territory of Ukraine and are therefore considered lawful until they are annulled in appellate or cassation order or reviewed by a competent court in another manner prescribed by procedural law, within the proceedings in which they were made. This rule can be characterized as the presumption of legality of judicial decisions. It is an important guarantee of the independence of judges in making decisions.

From this constitutional provision, it follows that the exclusive right to verify the legality and justification of judicial decisions belongs to the respective court, as defined in accordance with procedural legislation. Challenging judicial decisions, the activity of courts and judges regarding the consideration and resolution of cases outside the procedure provided by procedural law, is not allowed. The term “judicial decision” should also be understood to include the court’s verdict, ruling, or decision. The requirement of legality means the court’s compliance with norms of substantive and procedural law. Procedural law norms are considered violated if the consideration and resolution of the case were carried out by an unauthorized court. A judicial decision is deemed justified if it is made by the court based on circumstances in the legal case that are fully and comprehensively clarified based on evidence examined by the court.

Therefore, the issuance of a justified judicial decision is contingent upon how effectively the court determined the subject of the judicial review, the subject of proof, and adhered to the entire set of rules regulating the procedural order of gathering, examining, and evaluating evidence. A just judicial decision must also be properly motivated. The right to a fair trial, guaranteed by Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms regarding the role of the prosecution in the criminal justice system, adopted by the Committee of Ministers, includes the right to a judicial decision that is properly motivated. Typically, a motivated judicial decision is one with a proper and comprehensive statement of the reasoning part in its text. It is necessary to distinguish two main directions of interaction between judges and prosecutors. On one hand, there are relations between judges and prosecutors arising from procedural principles and rules, which directly affect the effectiveness and quality of justice. In Opinion No. 11(2008) on the quality of judicial decisions, the Consultative Council of European Judges indicates that the standards of quality of judicial decisions directly depend on the interaction of various participants in the judicial process. On the other hand, there are relations arising from the professional behavior of judges and prosecutors, involving mutual respect for each other’s tasks and constructive dialogue between judges and prosecutors, as well as lawyers.

The rule of prosecutorial ethics established in this article is aimed at maintaining the authority of justice, ensuring respect for the independence of judges, and according to paragraph 8 of part 1 of Article 3 of the Law of Ukraine “On the Prosecutor’s Office”, it is one of the principles of the prosecutor’s office’s functioning. At the same time, prosecutors should not publicly defend the justification of court decisions. Public statements or comments are considered those made during the performance of one’s duties or using an official position, as well as with the awareness of the possibility of their publication in the press, broadcast on radio, television, or using other mass media; disseminated on the Internet or using other means of telecommunication; presented in assessments, statements, letters addressed to other persons; announced in public speeches, etc. Prosecutors are prohibited from publicly expressing, in the presence of others, any doubts about the justice of judicial decisions outside the procedure for their appeal, including through their behavior (non-verbally). Likewise, the justice of a judicial decision should be assessed by the prosecutor exclusively in the context of its legality and adherence to the decision-making procedure.

Furthermore, interference or any influence in cases or in a manner not provided by law on the activities of judges, including through public statements regarding their decisions, actions, or inactions, in the absence of signs of administrative or criminal offenses, is a separate ground for the disciplinary responsibility of prosecutors (paragraph 8 of part 1 of Article 43 of the Law of Ukraine “On the Prosecutor’s Office”). Even if a prosecutor identifies what he believes to be a knowingly unjust judicial decision, i. e., signs of a criminal offense committed by a judge as provided by Article 375 of the Criminal Code of Ukraine, public statements about it would also be unethical as it would undermine the authority of the judiciary as a whole. Judges and lawyers must be independent in the performance of their duties. This independence is affirmed by the Codes of Conduct for each profession (paragraph 7 of Opinion (2013)16 of the Consultative Council of European Judges on the relations between judges and lawyers).

Key words: The High Council of Justice; influence; interference; prosecutor; lawyer; court; judge; justice; responsibility; judicial decision; prosecutorial ethics; legal ethics; judicial process.